

A bor zamata

Ismeretes, hogy Neumann János (1903–1957) világhírű matematikus Budapesten a Fasori gimnáziumnak volt tanulója. Az iskolából rajta kívül még számos más olyan diák került ki, akik később nagy ívű pályát futottak be a tudományban, köztük volt két Nobel-díjas tudós is, a fizikus Wigner Jenő (1902–1995) és a közgazdász Harsányi János (1920–2000). A tanári karban szintén igen jeles személyiségek foglaltak helyet, sokan rendelkeztek doktori fokozattal és többen a Magyar Tudományos Akadémiának is tagjai lettek. Rácz László (1863–1930) is itt tanított, aki a Középfiskolai Matematikai Lapoknak volt szerkesztője, és aki Neumann matematikatanára volt, nevét rangos díj is viseli, amelyet 2001-ben alapítottak magyarországi tanárok munkájának elismerésére.

Serédi Lajos (1860–1925) Neumann filozófiatanára volt, aki egy év híján három évtizedig tanított a Fasori gimnáziumban. Mikola Sándornak (1871–1945) az iskola jeles fizikatanárának *Mathematikai szünórák* című 1903-ban (még Neumann János születésekor) megjelent kötetében egy Serédi által írt verses feladvánnyal is találkozunk. Nem egészen egyszerű a megfejtése, érdemes elgondolkodni rajta, két megoldása is van, amelyet az írásunk végén közlünk. A vers nyelvészeti szempontból is izgalmas szavakat rejt.

A legátusok

Régi legátusok... hajh, hová levétek?
Csak a mesék szárnyán szállunk már felétek.
Viselt dolgaitok egy-egy dalba szöve...
De már ez is hallgat e modern időbe.
 Szelíd csalárdságok, vidám kópéságok
 Kifundálásában mesterek valátok,
 Közülök csak egyet hadd mondok el itten.
 A neveket persze seholsem említem.
Sárospatak felől le az Érmelléknek
Úgy aratás táján ketten mendegélnek;
Csülökig a porba'... rekkenő hőségbe –
Mint a táj, ... a torkuk szinte ki van égve.
 Az éhség csak hagyján, hajh a szomjuságot
 Nem bírták megszokni az öreg diákok.
 Csetlenek-botlanak, türelmetlen várva
 Mikor bukkanik már elibök a csárda.
Végtére felötlik, vagy az csak a képe?
Mit a délibáb szó az utas elébe?
Mindegy... Gégéjükön már messziről érzik,
Azt isteni nedű minden tüzit-mézit.
 Nem jutna eszökbe: egyiknek sincs pénze,
 És akkor a csárdás a bort hogyan mérje?
 Rábízzák magukat csalfa véletlenre,
 Ki mikor nem várják, akkor toppanhat be.
Hogy oda érkeznek elkínózva, szomjan.
Keresik a csárdást, szólongatják „hol van?”
Valami hang hallszik... mintha messze távol,
Vagy éppen onnan jó a földnek gyomrából.

Nosza lesietnek a tündérországba,
Poczakos hordóknak hús birodalmába.
Kiderül a képük, mosolyog az ajkuk...
Ime a szerencse megkönyörül rajtuk.
„Adj isten ifjúrak... éppen jókor jöttök,
A mint láthatjátok – szóla – mászlást töltök...
Fejem szinte sül-fől,... nagy dologba vagyok:
Ketté kén’ osztanom ezt az átalagot.
Két földes úr járt itt, hát azoknak kéne,
Mevették, de nem volt egynek se mértéke.
Ihol az én kupám, de darabra törve,
Már most hogy osztom el, hogy járok kedvökbe?
Az átalag telve tizenhat kupával,
Most a felét hogyan, mivel mérjem által?
Két kis hordóm üres. Hét és kilencz kupás.
Velük elosztani kéne a nagy tudás...
De fogadom néktek tisztelt légátusok:
Hogyha segít rajtam a tudományotok,
S a két urnak a bort egyformán osztjátok...
Máslás olthatja el égő szomjuságtok.”
Hogy a két legátus megéri a dolgot,
Úgy puszta léggel nagyokat kortyantott.
Előleget kérnek, hív osztást ígérve.
Szabódik a csárdás: „a hogy ő ígérte” ...
Ott hever a kréta. Egyet tanakodva
Pár numerust kötnek bűbájos sorokba...
Majd neki gyürkőznek, izzadva számolva
Töltögetik a bort mind a két hordóba.
Csórigálták bizony, nem tudom én meddig...
Egyszercsak a kedvük dalra kerekedik
„Hej gazduram kérünk, szolgálj ki a bérünk
Sikerült a munka, mit kiszabtál nekünk!”
Hogy igazat szóltak, csárdás is belátta,
Töltött is szívesen a hetes kupába.
A lelke is örült, a hogy azok itták...
De még ma sem tudja az elosztás titkát!

Megfejtés

16 7 7 14 14 5 5 12 12 3 3 10 10 1 1 8
0 9 2 2 0 9 4 4 0 9 6 6 0 9 8 8
0 0 7 0 2 2 7 0 4 4 7 0 6 6 7 0

Másik megoldás:

16 9 9 2 2 11 11 4 4 13 13 6 6 15 15 8 8
0 0 7 7 9 0 5 5 9 0 3 3 9 0 1 1 8
0 7 0 7 5 5 0 7 3 3 0 7 1 1 0 7 0

Aki szeretne még hasonló feladatokon gondolkodni, próbáljon meg 16 liter bort 11 és 6 literes edények segítségével két egyenlő részre osztani, vagy 8 litert 5 és 3 literesekkel megfelezni. Az igazán bátrak 4 edénnyel is dolgozhatnak: harmadoljanak 24 liter bort 5, 11 és 13 literes edénnyel.

Szabó Péter Gábor
Szegedi Tudományegyetem
pszabo@inf.u-szeged.hu